

23 Eylül 2011 tarihinde Birleşmiş Milletler'e tam üyelik için başvuran Filistin'in başvurusu Güvenlik Konseyince reddedildi.

Arab Baharının Gölgesinde İsrail - Filistin Sorunu ve Türkiye - İsrail İlişkileri

Israel - Palestine Problem and Turkey - Israel Relations in the Shadow of the Arab Spring

Yrd. Doç. Dr. Bezen BALAMİR COŞKUN

Zirve Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

bezenbalamir@gmail.com

Abstract

As international community has engaged in uprisings in the Arab world, since the beginning of 2011 Israeli-Palestinian issue have been shadowed by Arab awakening. Despite the lack of extensive media coverage and public attention Israeli - Palestinian issue has entered a new phase, with its regional and international ramifications. During this period Turkey has boosted its support for the Palestinians and tensions between Ankara and Tel Aviv have remain unchanged since Mavi Marmara incident in May 2010. In this article the state of Turkish-Israeli relations will be discussed in the light of the most recent developments in regional dynamics of the Middle East. Here the outcome of Arab movements and Turkey's strategic decision to support Palestinian cause are discussed as the major determinants of the future of Israeli - Turkish relations. It is argued that Turkey needs to consider a fine balance between Arab public opinion and strategic calculations in the regional affairs.

Son 1,5 yıldır Arap Baharı'nın gölgesinde kalan İsrail-Filistin sorununa bakıldığında 3 yıldır bir kenara itilmiş olan müzakerelerin yeniden başlaması konusunun sık sık gündeme geldiği ama müzakerelerin başlaması için somut adımın atılmadığı görülür.

Giriş

Uzun yıllar bölgenin güvenlik gündeminin baş sıralarında yer alan İsrail-Filistin sorunu 2011 yılı başlarından itibaren gündemdeki öncelikli yerini bölgedeki rejim karşıtı hareketlere bırakmıştır. Tunus'ta alevlenen ve kısa sürede bölgede otoriter rejimlerle yönetilen devletlere karşı Arap halklarının başlattığı ayaklanmalar Libya, Yemen ve Suriye'de olduğu gibi kanlı bir sivil savaşa dönüşmüş ve uluslararası toplumun ilgisi bir anda bu yöne kaymıştır. Yapılan NATO müdahalesi sonucunda Libya'da sükunet kısmen de olsa sağlanmış ama Suriye'de Esad rejiminin rejim muhaliflerine karşı şiddet kullanarak bastırmaya çalışması Suriye'yi bölgenin ve uluslararası toplumun güvenlik gündeminin ilk sıralarına yükseltmiş ve İsrail-Filistin sorununun önüne geçmiştir.

Aslında İsrail-Filistin sorununun gidişatına bakıldığında 2011 yılında çok önemli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler aynı zamanda Türkiye-İsrail ilişkilerini doğrudan etkileyecek potansiyele sahip gelişmelerdir. Türk Dış İşlerinin Suriye'deki olayların çözümüne odaklanması ve hem Suriye'deki muhalif gurupların ve Suriyeli sığınmacıların güvenliği hem de Suriye'nin siyasi istikrarı için önemli bir mesai harcadığı göz önüne alındığında Türkiye-İsrail ilişkilerinin biraz geri plana itildiği düşünülebilir. Başta Suriye olmak üzere Arap dünyasındaki gelişmeler medyanın ve Türk kamuoyunun temel tartışma konusu olsa da Türkiye İsrail-Filistin sorunu ile ilgili önemli adımlar atmakta ve İsrail ile ilişkilerde hareketlilik devam etmektedir. Bu yazıda, 2011 yılı boyunca Arap Baharı'nın gölgesinde kalan İsrail-Filistin sorunundaki gelişmeleri ve bu bağlamda Türkiye-İsrail ilişkilerinin son durumu

ele alınarak tartışılacaktır. Öncelikle İsrail-Filistin sorunun çözümüne yönelik yeni girişimler, bu girişimleri engelleyebilecek ya da bir ileri aşamaya ilerlemeyi sağlayabilecek faktörler ele alınacak, daha sonra da başta Filistin olmak üzere son dönem Türkiye-İsrail ilişkilerinin gündemini oluşturan konular tartışılacaktır.

İsrail - Filistin: Quo Vadis

Son 1,5 yıldır Arap Baharı'nın gölgesinde kalan İsrail-Filistin sorununa bakıldığında 3 yıldır bir kenara itilmiş olan müzakerelerin yeniden başlaması konusunun sık sık gündeme geldiği ama müzakerelerin başlaması için somut adımın atılmadığı görülür. Müzakereler başlamamakla birlikte her iki taraf da müzakere masasına oturmadan ellerini güçlendirecek girişimlerde bulunmuştur.

İsrail tarafında 2011 yılı ve 2012'nin başları Benjamin Netanyahu'nun siyasi olarak güçlendiği ve Filistin ile ilgili güvenlik kaygılarının yön değiştirdiği bir dönem olmuştur. Netanyahu en büyük rakibi olan Kadima Partisini de kurmuş olduğu koalisyonu ortak ederek İsrail tarihindeki en güçlü parlamenter çoğunluğuna ulaşmıştır. Daha önceki Başbakanlıkları döneminde 1996 ve 2003'de geniş tabanlı milli birlik hükümetleri kurmayı reddeden Netanyahu şu anda Filistin konusunda bir barış anlaşması yapabilecek siyasi desteğe sahiptir. Fareed Zakaria'nın The Washington Post'ta yazdığı bir yazıya göre İsrail sadece ekonomik olarak değil, Amerikan Kongresi tarafından İsrail'in füze savunma sistemi için aktarılan ekstra 1 milyar dolar ile askeri olarak da bölgenin en güçlü devleti olmaktadır. Filistin tarafında gerçekleşen güvenlik sektörü reformlarının da yardımıyla Filistin tarafından gelen inti-

har bombası tehditi de nihayetlenmiş gibi görünmektedir; dolayısıyla İsrail şu anda vatandaşları için can güvenliğinin tam manasıyla sağlandığı bir ülke konumundadır.¹

Değişik çevrelerce İsrail'in asıl dikkat etmesi gereken tehditin İran veya Filistinli yasadışı grupların saldırıları değil, İsrail devletinde değişen demografik yapı olduğu dile getirilmektedir. *Siyonizmin Krizi* isimli kitabın yazarı olan Peter Beinart iki-devlet çözümü sağlanmadığı takdirde İsrail topraklarında Filistinli nüfusun Yahudi nüfusu geçme riski olduğunun altını çizmekte ve bir an önce Filistin tarafı ile uzlaşma sağlanarak iki toplumun resmi olarak birbirinden ayrılması gerektiğini tartışmaktadır. Netanyahu'nun bu demografik tehlikeyi bildiği ve şu anda elinde bulundurduğu siyasi gücü kullanarak Filistin Yönetimi ile uzlaşma arayışına girmesi beklenmektedir.

İsrail tarafında bu gelişmeler yaşanırken Salam Fayad'ın Başbakan olarak görev yaptığı Filistin Yönetimi de Ağustos 2009'da yayınlamış oldukları "Filistin: İşgali Bitirmek, Devleti Kurmak" başlıklı 13. hükümet programı dahilinde Filistin'de devlet yapılanmasının inşasına devam etmektedir. Özellikle güvenlik sektörü alanında yoğunlaşan çalışmalar AB, BM, ABD ve Dünya Bankası gibi uluslararası aktörler tarafından takdirle karşılanmakta ve desteklenmektedir. Bir yandan içeride devlet inşası çalışmaları devam ederken, Cumhurbaşkanı Mahmoud Abbas da uluslararası arenada Filistin'in bağımsız devlet olarak kabul görebilmesi için yoğun bir çaba sarfetmektedir. 23 Eylül 2011 tarihinde Birleşmiş Milletler'e tam üyelik için başvuran Filistin'in başvurusu Güvenlik Konseyince reddedilse de Filistin 31 Ekim 2011'de UNESCO tarafından tam üyeliğe kabul edilmiştir. Filistin'in tam üye olarak UNESCO'ya kabulü bütçesinin yüzde 22'si ABD tarafından karşılanan kuruluşa Beyaz Saray'ın parasal desteğini dondurması ile sonuçlanmıştır.

Filistin'lilerin BM'ye tam üyelik başvurusu dünya kamuoyunun ilgisini yeniden İsrail-Filistin sorununa çektiyse de her iki tarafın da müzakere masasına dönmesinin kolay olmadığı, müzakereler

başlansa bile bir sonuç alınamayacağına dair inanç tüm tarafları müzakere girişiminden uzaklaştırmaktadır.

Müzakerelerin başlayabilmesi için öncülük yapabilecek olan aktörlerin farklı angajmanları olması, örneğin ABD'nin seçim dönemine girmesi, AB'nin euro bölgesindeki kriz ile uğraşıyor olması ve pek çok uluslararası örgütün Suriye'deki krize odaklanmış olması İsrail-Filistin müzakerelerinin gerçekleşme olasılığını düşürmektedir. Filistin sorununa dolaylı olarak da taraf olan Türkiye'nin ise arabuluculuk ihtimali ortadan kalkmıştır. Uluslararası arenada fırsat buldukça İsrail'in Filistin politikalarının insani yönünü ön plana çıkararak İsrail'i eleştiren Türk hükümet yetkilileri ve diplomatları İsrail-Filistin denklemiinde ağırlıklarını Filistin yönünde kullandıklarını açıkça belli etmektedir. Bu durum da özellikle son dönemde Türkiye-İsrail ilişkilerinin odak noktası olmaktadır.

Filistin Sorunu ve Türkiye - İsrail İlişkileri

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın kamuoyunda "one minute" çıkışı olarak adlandırılan ve 2009 yılında Davos Zirvesi'nde İsrail Cumhurbaşkanı Shimon Perez ile birlikte katıldığı paneli terketmesiyle gerilmeye başlayan Türkiye-İsrail ilişkileri Mavi Marmara olayı ile kopma noktasına gelmiştir. Bölgede ve uluslararası sistemde gündün güne güçlenen ve özellikle Arap dünyasında hatırı sayılır bir aktör haline gelen Türkiye, Türk kamuoyunun da baskıları doğrultusunda Filistin tarafını desteklemeye, İsrail ile süregelen stratejik ortaklığını da sona erdirmeye yoluna girmiştir. Bölgenin dinamiklerini değiştirebilecek güçteki bölgesel aktörlerden olan Türkiye ve İsrail ilişkilerinin son dönemdeki seyrini değiştiren en önemli faktörlerden biri Filistin sorunudur. Özellikle Türkiye'nin Hamas ile resmi düzeyde görüşmeler yaptığı, Hamas'ın Türkiye'de ofis açacağı, Türkiye'nin Hamas'a 300 milyon dolarlık yardım sözü verdiği ve Hamas'ın Türkiye'den Osmanlı Dönemine ait Gazze tapularını istemesi gibi haberlerin çoğu söylenti olarak kalsa da bu tip haberlerin sıklıkla dillendirilmeye başlaması Türkiye'nin siyasi yapılanma ve devlet inşaa-

Mayıs ayı sonunda İsrail savaş uçaklarının Suriye hava sahasını ihlal ettiği haberleri, bölgede gerginliğin tırmanmasına yol açmıştır.

sı sürecinde Filistin'e açıkça destek olduğunun göstergesidir. Somut bir örnek vermek gerekirse, son bir yılda Türkiye'nin Filistinli mülteciler için UNRWA'ya yaptığı bağış 1,25 milyon dolara yükselmiştir. Şimdiye kadar UNRWA'nın küçük destekçilerinden olan Türkiye'nin son bir sene içinde yaptığı bağışları bu kadar artırması açık bir siyaset değişikliğini göstermektedir. UNRWA BM tarafından kurulmuş ve Ortadoğu'ya yayılmış olan Filistinli mültecilere sosyal hizmetler sunan bir ajanstır ve Türkiye geçen 10 yıl boyunca sadece 7,4 milyon dolar bağış yapmıştır. Söz konusu bağış rakamlarında görülen dramatik artış, Ankara'nın İsrail'i Doğu Kudüs'te yeni yerleşimler kurma kararından dolayı kınamasından sonra gerçekleşmiştir.²

Ayrıca Türkiye Filistin'in BM'ye tam üyelik başvurusunu destekleyen tarafta ön sıralarda yer almıştır. Bu dönemde BM'de yapılan tartışmalarda Türkiye sürekli olarak İsrail'in Gazze'yi abluka

altına almasını insani bir sorun olarak nitelendirerek suçlamış ve sürekli olarak Mavi Marmara baskını sırasında öldürülen Türk vatandaşları konusunu öne sürmüştür. Her ne kadar BM raporu İsrail'in aşırı güç kullandığını kabul etse de İsrail'in ablukasını ve yapılan müdahaleyi meşru olarak nitelendirmiştir. İsrail'den resmi bir özür bekleyen Türkiye Filistin'in söz konusu olduğu her platformda bu olayı öne sürmektedir.

Türkiye'nin Filistin'e hem diplomatik hem de finansal olarak destek olması Türkiye'nin sadece Filistin'de değil Arap dünyasında da etkinliğini ve popülaritesini artırmaktadır. Filistin Yakınoğu Danışmanlık Şirketi tarafından yapılan kamuoyu araştırmasına göre araştırmaya katılan Filistinlilerin yüzde 48'inin Türkiye'yi dost bir ülke olarak tanımladığı ama yüzde 49'unun Türkiye'nin kendi çıkarları için Filistin'e destek olduğunu belirttiği ortaya çıkmıştır.³ TESEV Dış Politika programınca 2011 yılında yapılan Ortadoğu'da Türkiye

Bu dönemde BM’de yapılan tartışmalarda Türkiye sürekli olarak İsrail’in Gazze’yi abluka altına almasını insani bir sorun olarak nitelendirerek suçlamış ve sürekli olarak Mavi Marmara baskını sırasında öldürülen Türk vatandaşları konusunu öne sürmüştür.

Algısı çalışmasının sonuçları da benzer biçimde Türkiye’nin bölgede hakkında en olumlu düşünülen ve Ortadoğu’da barışa en fazla katkısı olduğu inanılan ülke olduğunu ortaya koymuştur.⁴

Arap Baharı, Filistin Sorunu ve Türkiye - İsrail İlişkileri

İsrail-Filistin sorunu her ne kadar Arap Baharı’nın gölgesinde kalmış ve kamuoyu gündemindeki yerini yoğun olarak Mısır, Tunus, Suriye ve Libya’daki gelişmelere bırakmış olsa da az önce bahsedildiği üzere bu cephede de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Arap Baharı’nın dünya gündeminde Ortadoğu’da bir özgürlük hareketi olarak tanımlanması ve olumlanması Filistin’de yaşanan devlet inşası sürecinin de desteklenmesine yol açmıştır. Bunun yanı sıra İsrail ile ilişkilerinden dolayı kamuoyunca yoğun olarak eleştirilen Hüsnü Mübarek rejimine son verilmesi İsrail’in bölgedeki stratejik ortaklarından birini yitirmesine sebep olmuştur. İşte bu dönemde Arap kamuoyu tarafından Ortadoğu’nun en büyük tehdit kaynağı ülke olarak tanımlanan İsrail’i karşısına alan ve bir yandan Arap dünyasındaki halk hareketlerine sempati ile yaklaşan diğer yandan Filistin’i uluslararası arenada sonuna kadar destekleyen Türkiye bölgede barışın sağlanmasında olumlu katkısı olduğu düşünülen ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Öte yandan TESEV tarafından yapılan Ortadoğu’da Türkiye Algısı 2011 araştırmasında sorulara cevap verenlerin yüzde 47’si Ortadoğu’ya en büyük tehdit geldiği ülke olarak İsrail’i tanımlamıştır.⁵ Arap Baharı sürecinde rejim dinamiklerinin değişiyor olması sadece Türkiye’nin ve İsrail’in Arap dün-

yası ile ilişkilerinin geleceğini değil Türkiye-İsrail ilişkilerinin geleceğini de belirleyici unsurlardan olacaktır.

Her ne kadar Türkiye Arap Baharı’nın başlarında Arap dünyasında rejim değişikliği söz konusu olduğunda bir model olarak sunulsa da bu hareketlerin hedefi Arap halkının Batı’nın ya da Türkiye’nin modellerine öykünerek değil kendi rejim modellerini ortaya koymak olduğu anlaşılmıştır. Türkiye’nin bir model olarak ısrarlı bir biçimde öne sürülmesi ise özellikle Mısır ve Tunus’ta Türkiye’ye karşı bir soğukluğa sebep olmuştur. Öte yandan Libya’da uluslararası müdahelenin bir parçası olarak müdahil olması ve Suriye’de diplomatik girişimlerin başarısız olması Türkiye’nin Arap Baharı sürecinin dışında bırakmıştır. Türkiye’nin Arap dünyasındaki hareketlere entegrasyonu için Filistin’e sorununa desteği kilit bir konu haline gelmiştir. Dolayısıyla Arap kamuoyunda model olarak empoze edilmeye çalışılması tepki alan Türkiye Filistin’e verdiği diplomatik, siyasi ve ekonomik desteği ve İsrail karşıtı duruşu ile Arap kamuoyunda popülaritesini artırmaya çalışmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan’ın her fırsatta İsrail’in yerleşim planlarını ve İsrail’in Gazze ablukasını eleştirmesi ve hem siyasi kadroların hem de sivil toplumun Filistin davasına verdiği destek ile Arap dünyasının yumuşak karnı olan Filistin sorunu bağlamında Türkiye’nin bölge barışı için en fazla çaba gösteren ülke olarak algılanmasına yol açmıştır.

Gelinen aşamada Arap kamuoyunda popülaritesi artmakta olan Türkiye için Filistin’den desteğini çekmek ve İsrail ile eskiden olduğu gibi sıkı bir

Arap Baharı sürecinde İsrail-Türkiye ilişkilerini en çok zorlayan konulardan biri Suriye'dir. Suriye'de olası bir rejim değişikliği sonucu Şii bir rejimin ortaya çıkması hem Türkiye hem de İsrail için bölgede sıkıntılı bir durumdur.

stratejik ortaklığa geri dönmek mümkün görünmemektedir. Arap Baharı sürecindeki rolü tahmininden az olan Türkiye Filistin'de süregelen devlet inşası ve bağımsızlık sürecini Arap Baharı kapsamına dahil ederek sürece müdahil olma yolu izlemektedir. Mısır ve Tunus'ta etkisiz kalması, Libya'da askeri müdahale bacağına sürece müdahil olması ve Suriye konusunda diplomatik bir başarısızlık yaşaması Ankara'yı Arap Baharı sürecinin dışında bırakmıştır. Yeniden şekillenmekte olan bölgedeki siyasi yapılanmanın dışında kalmak istemeyen Türkiye için Filistin'e aktif destek çok büyük önem kazanmaktadır. Arap Baharı sonrası sinyallerini almaya başladığımız siyasi oluşumların çoğunluğunun İslami tabanlı oluşumlar olması ve Türkiye'nin Filistin sürecinde aktif rol alması içiçe geçen süreçlerdir. Bölgenin dinamikleri değişirken dışlanmak istemeyen Türkiye Filistin'e desteğini artırarak ve İsrail ile bağları kopararak yeniden şekillenen Arap dünyası ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır.

Türkiye, Arap komşuları ile yeniden bağlarını güçlendirmesi önemli olmakla beraber, küçük olmasına rağmen uluslararası sistemde ABD'nin de desteğiyle pek çok Arap ülkesinden daha güçlü varlık gösteren İsrail ile ipleri koparmanın sonuçlarını da dikkatlice tartmak durumundadır. Bölgedeki stratejik ortaklarını tek tek kaybeden İsrail, Hindistan gibi bölge dışı devletler ile olduğu kadar Türkiye ile arasında husumet olan Güney Kıbrıs gibi devletlerle de yakınlaşmaktadır. Özellikle Akdeniz'de keşfedilen doğal gaz kaynaklarının çıkartılıp işletilmesi konusunda Kıbrıs Rum kesimi ile temas halinde bulunan İsrail'in Türkiye ile gerilimi tırmandırmaktadır.

Türkiye'nin enerji güvenliği stratejilerinin ilk sıralarında yer alan Türkiye'yi doğu-batı yönünde boru hatlarının geçtiği bir enerji merkezi haline getirme projesine ket vurabilecek bu yakınlaşma Ankara'yı tedirgin etmektedir. İsrail-Rum yaklaşmasını önleyebilmek için Türkiye'nin İsrail ile yeniden yakınlaşması gerekmektedir ki yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı Türkiye henüz bu yakınlaşma için adım atabilecek konumda değildir.

Arap Baharı sürecinde İsrail-Türkiye ilişkilerini en çok zorlayan konulardan biri Suriye'dir. Suriye'de olası bir rejim değişikliği sonucu Şii bir rejimin ortaya çıkması hem Türkiye hem de İsrail için bölgede sıkıntılı bir durumdur. Bu olasılık Türkiye ve İsrail'in Suriye ile ilgili siyasetlerini koordine etmelerini gerektirmektedir. An itibarıyla böyle bir işbirliği mümkün olmadığı için İsrail ve Türkiye birbirinden bağımsız ve habersiz olarak Suriye politikalarını yürütmektedir. Suriye-Türkiye ilişkilerinin yaklaştığı 2008 – 2010 yılları arasında İsrail ile Türkiye karşı karşıya gelmişti. Suriye'deki ayaklanmalardan sonra Esad rejiminin baskı ve şiddet yoluyla ayaklanmaları bastırmaya çalışması ve insani bir krize yol açması Türkiye ile Esad rejiminin arasını açmış ama Suriye konusunda İsrail ile bir koordinasyon/işbirliği ortamı oluşmamıştır. Türkiye ile İsrail arasında süregelen gerginlikten faydalanmak isteyen taraf ise Suriye'dir. Mayıs ayı sonunda İsrail savaş uçaklarının Suriye hava sahasını ihlal ettiği haberleri, bölgede gerginliğin tırmanmasına yol açmıştır. Bu olayın bir de Türkiye boyutu olduğu iddia edilmektedir. İsrail uçaklarının Türk hava sahasını da ihlal ettiği ve yakıt tanklarını Türkiye

sınırları içinde bıraktığı iddiası Türkiye ile İsrail arasında yeni bir gerginliğe neden olmuştur. Bu gelişmeyi fırsat bilen Suriye bir süredir yapılması beklenen Suriye Dışişleri Bakanı ziyaretini bu olaydan hemen sonra gerçekleştirerek, Türkiye’de İsrail’e karşı destek arayışını açıkça belli etmiştir. İsrail’in Türk egemenlik sahasını ihlali gibi haklı gerekçeler sayesinde, Türkiye’den beklediği desteği alabilir. Bu yolla Suriye’nin İsrail’in bu tip operasyonlara kalkışmasını Türkiye’nin tepki vermesini sağlayarak önlemeye çalıştığı yorumu yapılabilir.

Sonuç olarak, Türkiye çok kaygan bir zeminde İsrail ile ilişkilerini değerlendirmek durumundadır. Bir yandan Arap kamuoyunda popülerlik arayışında olan Türkiye İsrail karşıtı tavrını devam ettirirken diğer taraftan İsrail’i karşısına almanın maliyetini iyi hesaplamak zorundadır. Özellikle, olası bir Kıbrıs Rum Kesimi-İsrail yaklaşması ve Suriye konusunda İsrail ile iletişim halinde olmamanın doğuracağı sonuçlar Türkiye’yi zor durumda bırakabilir. Dolayısıyla, Türkiye’nin Arap Baharı’nın gölgesinde yürütmeye çalıştığı İsrail-Filistin politikalarının orta ve uzun vadeli sonuçları çok dikkatli bir biçimde gözden geçirilmelidir. Türkiye’nin bundan sonra atacağı her adım denklemin hem Arap hem de İsrail tarafını dikkate almayı gerektirmektedir. Türkiye’nin dikkat etmesi gereken bir diğer nokta ise, Türkiye ile İsrail arasında süregiden gerginlikten faydalanmaya çalışan Suriye gibi bölgesel aktörlerdir. 29

Mayıs 2012 günü yaşanan Suriye ve Türkiye hava sahalarının İsrail savaş uçaklarının ihlal edilmesi, Suriye’ye Türkiye üzerinden İsrail’e gözdağı verme fırsatı doğurmuştur. Suriye ile stratejik ortaklığı Esad rejiminin şiddet yanlısı tutumu ile bozulan Türkiye için bu tip olaylar sebebiyle Suriye ile ittifak halindeymiş gibi görünmek Ankara’nın Suriye konusunda izlemeye çalıştığı yol ile ters düşebilir.

Şimdiye kadar yapılan tartışma, bir yandan Arap Baharı diye tabir ettiğimiz gelişmeler diğer yanda İsrail-Filistin sorununun gidişatı derken Ortadoğu’da etkili bir aktör olmayı hedefleyen Türkiye’nin kaygan bir zeminde dengeli politikalar izlemesi gerektiğini işaret etmektedir. Türkiye-İsrail ilişkilerindeki gerginliğin devam etmesi Türkiye’nin Arap dünyasında popülerliğini artırırken bazı stratejik kayıplar vermesine de yol açmaktadır. Hiç bir zaman kolay bir bölge olmayan Ortadoğu’da varlık göstermeyi ve hatta bölgesel lider olmayı hedefleyen Türkiye’nin sadece İran ve İsrail ekseninde değil, Arap-İsrail ekseninde de rasyonel manevralar yapması şarttır. Özellikle Filistin söz konusu olduğunda duygusallığın ön plana çıkabildiği Türk dış politikasının duygusallık ve rasyonaliteyi iyi dengeleyebilmesi esastır. Eğer bu başarılmaz ise İsrail ile geri dönülemez biçimde kopuş yaşanabilir, Türkiye bölgeyi şekillendiren sürecin kıyasına itilir ve Filistin konusunda da eli kolu bağlı hale gelebilir.

DİPNOTLAR

- 1 Zakaria, Fareed, ‘Under Netanyahu, Israel is stronger than ever’, Washington Post, 10 Mayıs 2012
- 2 Sullivan Arieh, ‘Turkey ups Palestinian aid in quest for influence’, Jerusalem Post, 30 Nisan 2012,
- 3 Sullivan Arieh, ‘Turkey ups Palestinian aid in quest for influence’, Jerusalem Post, 30 Nisan 2012
- 4 Akgün, Mensur ve Gündoğar, Sabiha Şenyücel, ‘Ortadoğu’da Türkiye Algısı 2011’, TESEV Dış Politika Programı
- 5 Akgün, Mensur ve Gündoğar, Sabiha Şenyücel, ‘Ortadoğu’da Türkiye Algısı 2011’, TESEV Dış Politika Programı